

ny prokariotycznych i eukariotycznych glonów produkujących toksyny.

W grudniu odbyły się 2 posiedzenia. Na pierwszym dr Agata Wojtal (Instytut Botaniki PAN) przedstawiła bogactwo zbiorowisk okrzemek (*Bacillariophyceae*) potoku Kobylanka. 13 grudnia dr Andrzej Chlebicki (Instytut Botaniki PAN) zapoznał słuchaczy z przyrodą Północnego Tien Szania, ilustrując swój referat pięknymi przezręczkami.

Na posiedzeniach czwartkowych prezentowano również wiele nowości wydawniczych.

Ogółem w 2001 roku odbyło się 25 posiedzeń, na których 27 prelegentów wygłosiło 26 referatów. Serdecznie zapraszamy Członków PTB z innych Oddziałów do wygłaszania referatów na „czwartkach botanicznych” w Krakowie.

Jolanta CABALA

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (Kraków, 20 marca 2002)

Meeting of the Section of History of Botany of the Polish Botanical Society (Kraków, Poland, 20 March 2002)

W dniu 20 marca 2002 r. w sali konferencyjnej Instytutu Botaniki UJ odbyło się zebranie Sekcji Historii Botaniki PTB, podczas którego dr Piotr Köhler wygłosił referat pt.: „Historia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności”. W obszernym wystąpieniu prelegent przedstawił rezultaty swych kilkuletnich badań prowadzonych metodą m.in. kwerendy zarówno archiwalnej, jak i bibliotecznej. Efektem tych prac jest licząca prawie 1000 stron (wydruku komputerowego) *Bibliografia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności*, jak również 500-stronicowa monografia botaniki w tych instytucjach. W układzie chronologiczno-statystycznym przedstawiony został rozwój nauki o roślinach w TNK, AU i PAU, główne kierunki badawcze i ich rezultaty, a także udział i wkład botaników w dzieje Towarzystwa i Akademii. Prelegent szczególnie podkreślił znaczenie botanicznego dorobku TNK, AU i PAU dla dzisiejszej nauki polskiej, oraz wyjaśnił – z punktu widzenia współczesnego naukoznawstwa – przyczyny jego niewielkiej recepcji w nauce światowej.

Po referacie wywiązała się długa dyskusja. Uczestnicy zebrania interesowali się wieloma aspektami poruszonych w wystąpieniu zagadnień. Próbowano m.in. wyjaśnić trudny problem prekursorów Komisji Fizjograficznej w nauce polskiej i zagranicznej, brak

wśród członków Towarzystwa Naukowego Krakowskiego niektórych wybitnych botaników tamtych czasów, jak również znaczenie historyczno-botanicznego dorobku Towarzystwa, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności.

Planuje się opublikować zarówno bibliografię, jak i monografię.

Piotr KÖHLER

VARIA

POLSCY BOTANICY W HISTORII KULTURY ESTONII

Polish botanists in the history of Estonian culture

W okresie zaborów jednym z miejsc, gdzie Polacy zdobywali wykształcenie był uniwersytet w Dorpacie. Studiowali tam również botanicy, m.in. Władysław Karol Rothert, Bolesław Hryniewiecki, Jan Kazimierz Muszyński, Stanisław Dawid, Tytus Chałubiński i Władysław Dybowski. W ciągu całego okresu swego istnienia uniwersytet w Dorpacie (obecnie Tartu, Estonia) – oferujący poza wysokim poziomem nauczania, stosunkowo dużo niezależności – był ośrodkiem, w którym kształciła się młodzież różnych narodowości. Liczba studiujących tam Polaków stopniowo rosła począwszy od połowy XIX w., kiedy to wynosiła około 40 osób, pod koniec wieku – około 100 osób, by osiągnąć w okresie rewolucji 1905 r. liczbę ponad 300 studentów rocznie [8]. Tak znaczna liczba studiujących sprawia, że nie jest możliwe omówienie tutaj całego zagadnienia, a jedynie zwięzłe przypomnienie kilku postaci, tych, które są związane zarówno z polską botaniką, jak i uniwersytetem w Tartu. Dzięki nim związki polskiej botaniki z estońską kulturą mają dawne i silne tradycje.

Spośród polskich studentów studiujących w uniwersytecie w Tartu najbardziej znanymi botanikami stali się z pewnością Władysław Karol Rothert i Bolesław Hryniewiecki.

Władysław Karol Rothert (1863–1916) studiował w uniwersytecie w Tartu w latach 1880–1883 i obronił tam swoją pracę magisterską „Vergleichend-anatomische Untersuchungen über die Differenzen im primären Bau der Stengel und Rhizome krautiger Phanerogamen, nebst einigen allgemeinen Betrachtungen histologischen Inhalts”. Po ukończeniu uniwersytetu kontynuował studia m.in. w Petersburgu.

W 1889 r. został docentem uniwersytetu w Kazaniu, gdzie mianowano go następnie profesorem (1897). Podczas pracy w Kazaniu W. Rothert opublikował podręcznik fizjologii roślin (1891) oraz rezultaty swych badań nad heliotropizmem (1893). W latach 1897–1902 był profesorem w uniwersytecie w Charkowie, a w latach 1902–1908 – w uniwersytecie w Odessie. Podczas letnich wakacji odbywał wraz z K. R. Kupfferem botaniczne wycieczki po nadmorskich obszarach wokół Rygi, dotarł nawet do estońskich wysp Ruhnu i Hiiumaa. Spisy roślin zebranych podczas tych wycieczek opublikował w periodyku Ryskiego Towarzystwa Przyrodniczego *Korrespondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga* (nr 50 z 1907 r.). Spośród dzieł W. Rotherta do najbardziej znaczących należą prace dotyczące anatomii roślin [2, 9, 10, 11, 19].

Bolesław Hryniewiecki (1875–1963) w Tartu kontynuował w latach 1895–1900 swe studia biologiczne rozpoczęte w Warszawie. Już jako student współpracował z prof. N. Kuznetsovem, znanym badaczem flory Kaukazu, oraz przedsięwziął florystyczne wyprawy na Kaukaz, do Armenii i na, podówczas mało jeszcze znaną, górę Ararat. Zebrane tam materiały posłużyły mu do przygotowania pracy na stopień kandydata (odpowiadający mniej więcej obecnemu licencjatowi). Po ukończeniu studiów B. Hryniewiecki został w 1901 r. asystentem w Ogrodzie Botanicznym w Tartu. Następne dwa lata spędził na studiowaniu flory i roślinności obszaru nadczarnomorskiego. Po otrzymaniu w 1904 r. stopnia prywatnego docenta, B. Hryniewiecki opuścił Tartu, by uzupełnić swe studia z anatomii roślin i fizjologii. W uniwersytecie w Lipsku pracował pod kierunkiem prof. W. Pfeffera przeprowadzając eksperymenty nad tropizmem korzeni. Studia uwieńczył obroną w 1909 r. pracy magisterskiej „*Untersuchungen über den Rheotropismus der Wurzeln*”, w której opracował wpływ kierunku spływu wody na wzrost siewek. W następnych latach zainteresował się anatomią szperek i w 1913 r. otrzymał doktorat na podstawie rozprawy „*Anatomische Studien über die Spaltöffnungen*”. W tym samym roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym botaniki w Noworosyjskim Uniwersytecie z siedzibą w Odessie. W Odessie pracował przez pięć lat, po czym przeniósł się do Polski w 1919 r. i objął stanowisko profesora morfologii roślin i systematyki w Uniwersytecie Warszawskim. W 1926 r. został rektorem Uniwersytetu Warszawskiego. B. Hryniewiecki był także prezesem Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1922–1925 i 1945–1953. Spośród jego publikacji do największych należy *Tentamen floriae Lithuaniae. Zarys flory Litwy*

(1933) zawierający m.in. historię badań flory litewskiej [5, 11, 13].

Jan Kazimierz Muszyński (1884–1957), który studiował farmację w Tartu od 1907 do 1909 r. interesował się również botaniką. Był członkiem tamtejszego Towarzystwa Przyrodniczego. Już jako student był zatrudniony na stanowisku głównego botanika w Ogrodzie Botanicznym w Tartu (w latach 1909–1915). W 1908 r. opublikował książkę *Jak zbierać i układać zielnik*, a w 1911 r. – *Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym w Tartu*. W roku akademickim 1908/1909 był asystentem w Katedrze Botaniki w prywatnym Uniwersytecie Rostovtsewa w Tartu. Tytuł magistra otrzymał w 1915 r. na podstawie pracy „*Arbutus precatorius* i khekweritopodobnyja semena, s anatomicheskijj kharakteristikojj sem. *Leguminosae*”, która opublikowana została w rocznikach Towarzystwa Przyrodników w Tartu. Począwszy od 1921 r. J. K. Muszyński kierował Katedrą Farmakognozji i Hodowli Roślin Lekarskich Uniwersytetu Wileńskiego. W 1945 r. zorganizował Wydział Farmacji w Uniwersytecie Łódzkim, gdzie kierował Katedrą Farmakognozji i Uprawy Roślin Leczniczych [7, 17].

Stanisław Dawid (1861–1917) otrzymał tytuł kandydata nauk przyrodniczych w Uniwersytecie Warszawskim, a następnie – w Akademii Rolniczej Piotrowsko-Razumowskiej pod Moskwą. Będąc jeszcze studentem rozpoczął badania mchów w okolicach Warszawy. Rezultaty swych badań zawarł w pracy „*Systematyczny zarys mchów okolic Warszawy*”, za którą otrzymał złoty medal. Praca ta nie została opublikowana, a dane w niej zawarte wykorzystał Franciszek Błoiński. S. Dawid spędził całe swe twórcze życie w Tartu. Od 1887 r. pracował w tamtejszym Instytucie Weterynaryjnym jako docent nauk przyrodniczych i agronomii, wykladał także botanikę. Po otrzymaniu tytułu magistra rolnictwa na podstawie pracy „*K voprosu o dejstvii formaldegida na semena khlebnikh zlakov i na spory golovni*”, która została opublikowana w sprawozdaniach z posiedzeń Towarzystwa Przyrodniczego w Tartu, kontynuował karierę naukową i w 1911 r. został profesorem. Jako uzupełnienie prac o łąkach opublikował botaniczno-ekologiczne opisy wielu gatunków, np. *Holcus lanatus*. Jego udział w przygotowaniu *Rosyjskiej Encyklopedii Rolniczej* był bardzo duży, np. samo opracowanie „*Roślinność łąk*” liczy 26 stron [4, 18].

Tytus Chałubiński (1820–1889) także studiował botanikę i medycynę w uniwersytecie w Tartu. Po otrzymaniu doktoratu w 1844 r. w Würzburgu poświęcił się medycynie. W 1858 r. został profesorem terapii i chorób wewnętrznych w Warszawskiej Akademii Medycznej, a w latach następnych zyskał sławę

odkrywcę Zakopanego jako uzdrowiska. Pomimo licznych obowiązków znajdował czas, by zajmować się botaniką. Jego kolekcje minerałów i zielnik były zaczątkiem Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem [3, 8, 21].

Znane rodzeństwo polskich przyrodników – Benedykt Dybowski, zoolog i sławny badacz Bajkału i Władysław Dybowski, zoolog i botanik – również studiowało w Tartu. Benedykt studiował w latach 1853–1857, a Władysław od 1857 do 1862 r.

Władysław Dybowski (1838–1910) rozpoczął działalność naukową już jako student, zdobywając w 1860 r. złoty medal za swą pracę paleontologiczną „Beschreibung der silurischen Bryozoen und Anthozoen Est- und Livlands”. Po ukończeniu studiów w 1862 r. nie mógł kontynuować pracy naukowej na skutek wypadków politycznych. Dopiero w 1871 r. został asystentem w Katedrze Mineralogii w uniwersytecie w Tartu. W 1873 r. obronił pracę magisterską „Monographie der Zoantharia sclerodermata rugosa aus der Silurformation Estlands, Nord-Livlands und der Insel Gottland”, a pięć lat później, w 1878 r., otrzymał doktorat na podstawie pracy „Die Chaeteten der ostbaltischen Silurformation”. Niestety, ze względu politycznych nie mógł otrzymać profesury, opuścił więc Tartu w 1878 r. i zamieszkał w folwarku Nianków koło Nowogródka, gdzie mógł również leczyć nadwątlone zdrowie. Nie mając innych obowiązków, W. Dybowski poświęcił się całkowicie nauce. Opracowywał materiały zoologiczne przysłane mu przez brata z Syberii i Kamczatki, a siostra mieszkająca w sąsiednim dworku dostarczała mu do oznaczania materiały faunistyczne i – przede wszystkim – florystyczne. Z biegiem lat stał się świetnym znawcą lokalnej flory. Współpracował z wydawnictwem zielnikowym *Flora Polonica Exsiccata*, uzupełnił pracę E. Lehmana *Flora von Polnisch-Livland*, a materiały zielnikowe przysyłał do uniwersyteckiego Ogródu Botanicznego w Tartu. Swoją ogromny zielnik gromadzony przez całe życie przekazał w 1904 r. Akademii Umiejętności w Krakowie [1, 6, 14, 20].

Ten krótki przegląd dotyczył tylko botaników polskiego pochodzenia, którzy studiowali w uniwersytecie w Tartu i tam pracowali. Wśród reprezentantów innych specjalności liczba tych Polaków, którzy byli związani z uniwersytem w Tartu, a następnie osiągnęli wysoki status w hierarchii naukowej jako znani profesorowie, rektorzy i członkowie akademii nauk, jest nawet większa.

LITERATURA

[1] *Album academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat*. Dorpat 1889.

- [2] A. S., H. B. [A. SKIRGIELLO, H. BUKOWIECKI] 1987. Rothert Władysław Karol (1863–1916). W: S. Feliksiak (red.), *Słownik Biologów Polskich*. PWN, Warszawa, s. 456–457.
- [3] DOBRZYCKI H. 1890. Naukowo – społeczna działalność Profesora Tytusa Chalubińskiego. *Ateneum* (Warszawa) 1: 11–33.
- [4] EILART S. 1979. 60 aastat Tartu rohumateadlase prof. S. Davidi surmast [60-lecie śmierci S. Dawida]. *Loodusuurijate Seltsi aastaraamat* 67: 164–165.
- [5] GAJEWSKI W. 1963. Bolesław Hryniewiecki 20.II. 1875–13. II.1963. *Acta Soc. Bot. Pol.* 32(3): 463–472.
- [6] GRINEVECKIJ [HRYNIEWIECKI] B. 1911. Pamjati d-a Vladislava Dybovskogo. *Trudy Botanicheskogo Sada Imp. Jur'evskogo Universiteta (Jur'ev)* 12: 77–83.
- [7] ISAKOV S. I. 1997. Novye materialy o pol'skikh studentakh v Tartuskom universitete. [Rękopis].
- [8] ISSAKOV S., SIGALOV P. 1974. Tartu Ülikool — taime-lava Poola teadusele. [Uniwersytet w Tartu – gniazdo polskiej nauki]. *Eesti Loodus* 1: 37–41.
- [9] KOSIEK Z. 1989. Rothert Władysław Karol (1863–1916). *Polski Słownik Biograficzny* 32: 300–303.
- [10] MAJNOLENO K. V. 1968. Vydajushhijjsja botanik V. A. Rotert i Tartuskijj universitet. *Iz istorii estestvoznani-ja i tekhniki Pribaltiki* (Riga) 1(7): 143–146.
- [11] MOORITS H. 1963. Boleslav Hryniewiecki sidemetest Tartu Ülikoologa. [Związki Bolesława Hryniewieckiego z uniwersytetem w Tartu]. *Eesti Loodus* 6: 352–354.
- [12] MOORITS Kh. A. 1970. Vladislav Adol'fovich Røtert. *Materialy VIII konferencii po istorii nauki v Pribaltiki*. Tartu, s. 86–89.
- [13] MOORITS H. 1994. Boleslav Hryniewiecki öpingu-ja tööaastad Tartu. [Bolesława Hryniewieckiego okres studiów i pracy w Tartu]. *Teaduse ajaloo lehekülgi Eesti. Botaanika ajaloo* 10: 92–103.
- [14] NUSBAUM-HILAROWICZ J. 1910. Ś.p. Władysław Dybowski. Wspomnienie pośmiertne. *Wszeczwiat* 29(37): 577–581.
- [15] OISSAR E. 1973. Tartu Ülikoolis kaistud väitekirjad 1802–1918. [Spis prac dyplomowych uniwersytetu w Tartu z lat 1802–1918]. Tartu, Taru Riiklik Ülikool, Teaduslik raamatukogu.
- [16] RADWAŃSKA-PARYSKA Z. 1987. Hryniewiecki Bolesław (1875–1963). W: S. FELIKSIK (red.), *Słownik Biologów Polskich*. PWN, Warszawa, s. 214–215.
- [17] REMBIELIŃSKI R. 1960. Janu Muszyński 1884–1957. Nakł. Zarz. Gł. Pol. Tow. Farm. Państw. Zakł. Wyd. Lekarskich. Warszawa, ss. 28.
- [18] R. R. [R. RAKOCZY] 1987. Dawid Stanisław (1861–1917). W: S. FELIKSIK (red.), *Słownik Biologów Polskich*. PWN, Warszawa, s. 121–122.
- [19] SILLIVASK K. (red.) 1982. Tartu Ülikooli ajalugu 1798–1918. [Historia uniwersytetu w Tartu]. II köide. Tallinn, Valgus, ss. 431.
- [20] [B. ULANOWSKI], 1905. Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1904 do kwietnia 1905. *Roczn. AU* 1904/1905: 70–126.
- [21] W. H. P. [W. H. PARYSKI] 1987. Chalubiński Tytus

(1820–1889). W: S. FELIKSIAK (red.), *Słownik Biologów Polskich*. PWN, Warszawa, s. 94–95.

Linda KONGO, Malle LEHT
tłumaczył i uzupełnił: Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

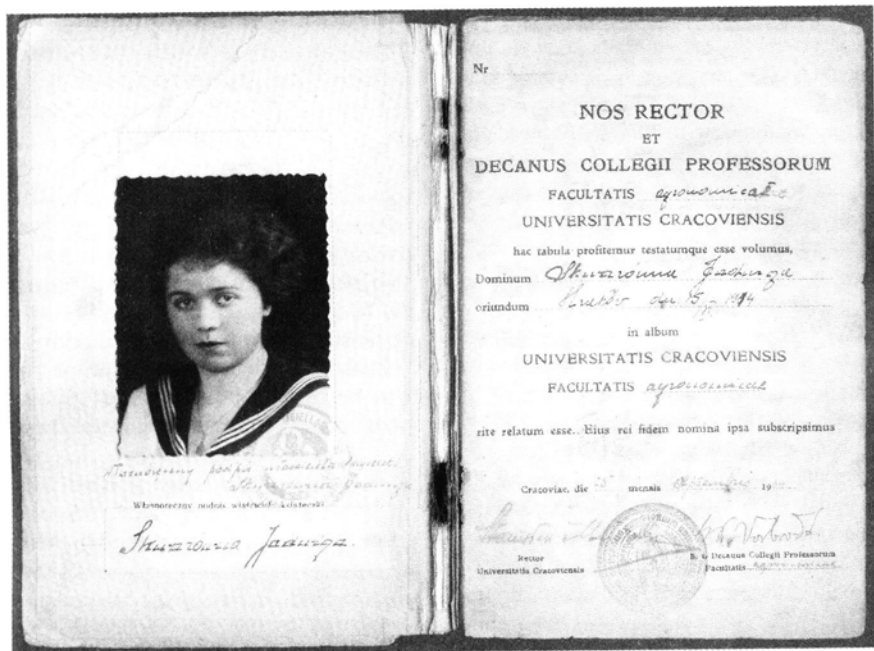
Dictionary of Polish Botanists

41. JADWIGA (BARBARA) SKWARA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 15 VI 1914 Kraków, – 9 II 1991 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Jakub Skwara, ogrodnik zatrudniony w Ogrodzie Rolniczo-Botanicznym istniejącym przy gmachu Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego, matka – Franciszka z domu Krzysiakówna, brat – Zygmunt, schwytyany podczas II wojny światowej w czasie ulicznej łapanki, zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, siostry – Anna i Władysława.
3. Wykształcenie – 1922/1923–1925/1926 – szkoła powszechna w Krakowie, 1926/1927–1933/1934 – VII Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. A. Mickiewicza w Krakowie, 1934 – matura tamże, 1934/1935–1938/1939 – studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Fot. 1).
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw

- 30 VII 1946 – inżynier rolnictwa na podstawie pracy „Wpływ nawożenia na rozwój roślin leśnych” [niepublikowanej] wykonanej jeszcze w 1938/1939 w Zakładzie Uprawy Roli i Roślin na Wydziale Rolniczym UJ pod kierunkiem doc. Kazimierza Miczyńskiego [22 IV 1949 – tytuł uznany przez Wydział Rolniczo-Leśny UJ za stopień magistra nauk agrotechnicznych na podstawie ustawy o stopniu inżyniera z dn. 28 I 1948]. [5 XI 1960 – egzamin z języka francuskiego i rosyjskiego, 29 III 1961 – publiczna obrona rozprawy doktorskiej podczas posiedzenia Rady Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, 22 VI 1961 – egzamin doktorski z zakresu botaniki, 29 XI 1961 – egzamin z filozofii], 5 XII 1961 – uchwała Rady Wydziału Rolniczego WSR w Krakowie o nadaniu tytułu doktora nauk rolno-leśnych na podstawie rozprawy „Wpływ nawożenia na wydajność olejku tymiankowego u *Thymus vulgaris* L.” *Dissertationes Pharmaceuticae* (Warszawa) 1956, 7: 7–35 [promotor – prof. Irena Turowska z Akademii Medycznej w Krakowie].
5. Przebieg pracy zawodowej – 1940–1941 – robotnica w Ogrodzie Rolniczo-Botanicznym należącym przed wojną do UJ, 1 V 1941 – I 1945 – pracownik techniczny w Ogrodzie Botanicznym (pracowała m.in. w zielniku), 1945–1974 – Zakład Botaniki Farmaceutycznej Wydziału Farmacji UJ, przeniesiona (od 1950) razem z całym Wydziałem do nowo utworzonej Akademii Medycznej w Krakowie: 1 II – 31 III 1945 – wolontariusz, 1 IV – 31 VIII 1945 – młodszy asystent, 1 IX 1945–31 VIII 1946 – wolontariusz, 1 IX 1946–31 I 1957 – starszy asystent, 1 II 1957–30 IX 1967 – adiunkt, 1 X 1967–30 IX 1974 – wykładowca, a następnie starszy wykładowca. 1 X 1974 – emerytowana. Będąc na emeryturze zatrudniona była jeszcze przez jakiś czas na pracach zleconych w Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej AM przy hodowlach grzybów.
 6. Podróże naukowe – nie odbywała.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – botanika farmaceutyczna.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Była autorką lub współautorką co najmniej 23 prac. Nie opublikowano jej pełnej bibliografii, niepublikowana zestawiona przez autora notatki – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). 1. patrz p. 4; 2. 1958. Formy antocyjanowe i bezantocyjano-

Fot. 1. Indeks Uniwersytetu Jagiellońskiego J. Skwary. Ze zbiorów Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ).

Phot. 1. The Jagiellonian University *Index lectionum* of Jadwiga Skwara. From the collections of the J. Dyakowska Botanical Museum and History of Botany Research Unit, the Jagiellonian University Botanic Garden (Cracow, Poland).

we a wydajność olejkowa. Cz. I. Antocyjanozydy i inne ciała czynne. *Acta Biol. Crac.* **1**: 79–90. [współautorka: I. Turowska]; 3. 1960. Antocyjanozydy a inne ciała fizjologicznie czynne. *Wiad. Bot.* **4**: 11–30. [współautorka: I. Turowska]; 4. 1961–1964. Mapy rozmieszczenia niektórych dziko rosnących w Polsce roślin leczniczych. *Zielarski Biuletyn Informacyjny* (Warszawa) **4**(9): 1–3, **4**(10): 1–2, **4**(11): 1–2, **4**(12): 1–2, **5**(1): 1–3, **5**(2): 1–2, **5**(3): 1–2, **5**(4): 1–2, **5**(5): 1–2, **5**(7): 1–2, **5**(9): 1–2, **5**(12): 5–6, **1963**(6): 2–4, **1963**(10): 1–2, **1964**(8): 1–2. [współautorzy: I. Turowska, J. Gawłowska, Z. Brunarska, E. Cyunel]; 5. 1968. Próby kiełkowania nasion *Potentilla erecta* (L.) Hampe. *Herba Pol.* **14**: 280–287; 6. 1973. Formy antocyjanowe i bezantocyjanowe a zawartość słuzu w kwiatach topolówki wysokiej (= prawosłazu ogrodowego) *Alcea rosea* L. (= *Althaea rosea* Cav.). 1. Analiza morfologiczno-biometryczna (Antocyjanozydy a inne ciała czynne. Cz. III/1). *Herba Pol.* **19**: 216–222. [współautorzy: I. Turowska, St. Kohlmünzer, J. Grzybek, E. Wiatr]; 7. 1974. Formy antocyjanowe i bezantocyjanowe a za-

wartość słuzu w kwiatach topolówki wysokiej (= prawosłazu ogrodowego) *Alcea rosea* L. (= *Althaea rosea* Cav.). 2. Analiza wiskozymetryczna (Antocyjanozydy a inne ciała czynne. Cz. III/2). *Herba Pol.* **20**: 20–25. [współautorzy: I. Turowska, St. Kohlmünzer, J. Grzybek, E. Wiatr]

- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – na podstawie kilkuletnich obserwacji plantacyjnych i żmudnych analiz laboratoryjnych wykazała potrzeby nawozowe tymianku jako przykładowej rośliny olejkowej. Wzięła udział w zespolonych badaniach i inwentaryzacji zasobów roślin leczniczych dziko rosnących w Polsce. Pomyślnie przeprowadziła kiełkowanie i obserwacje nad dalszym rozwojem *Potentilla erecta* (L.) Hampe., nie uprawianej poprzednio z powodu trudności.
8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – brała udział w zajęciach dydaktycznych organizowanych przez Katedrę Botaniki Farmaceutycznej [brak szczegółowych informacji o rodzaju prowadzonych zajęć]. Położyła szczególnie zasługi przy powojennej odbudowie i urządzaniu Katedry, w której następnie sprawowała opiekę nad prawidłowym przebiegiem cwi-

- czeń, często udzielała konsultacji i przygotowywała repetytoria. Stale pomnażała kolekcję pomocy naukowych Katedry, m.in. dzięki jej staraniom uzyskano 300 dużych tablic dydaktycznych oraz zbiory materiałów roślinnych. Prowadziła ogródek dydaktyczno-doświadczalny Katedry.
9. Działalność w innych dziedzinach – Praktycznie cały wolny czas spędzała w Katedrze, na działalność w innych dziedzinach nie miała już czasu.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1946/1947 – była administratorem *Przeglądu Zielarskiego* [brak bliższych informacji na temat tej funkcji].
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1953 – nagroda państwowa, 1975 – Złoty Krzyż Zasługi.
12. Inne informacje – Była osobą niezwykle miłą i uczynną, nadzwyczaj dobrą i ofiarną, pozbawioną cienia zawiści. Według metryki chrztu, nadano jej imiona Jadwiga Aniela, ale używała imienia Barbara, którym podpisała nawet niektóre publikacje. W Zakładzie zajmowała się muzeum i zbiorem świeżych roślin, prowadziła inwentarz mebli i pomocy naukowych oraz księgę alkoholu zużytego na preparaty, pomagała w administracji. Była członkiem przed wojną: Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych – oddział Kraków, po wojnie: Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1945), Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (od II 1949), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Popierania Młodzieży Szkół Wyższych, Ligi Kobiet (od 1950), Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia RP (od I 1950). Interesowała się magią, wróżbami oraz ezoterią i dużo na ten temat czytała. Zmarła na zawał serca. Pochowana na Cmentarzu Rakowickim w grobowcu rodzinnym rodziny Majcherczyków.
13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwum Akademii Rolniczej w Krakowie: 5WR(D) – Jadwiga Skwara; Archiwum UJ: S III 246 (Jadwiga Barbara Skwarówna), WFm 13 (Wydział Farmaceutyczny, Pracownicy naukowci w latach 1947–1949), WR 168 (Jadwiga Skwarówna), WR 171 (kopie wydanych dyplomów na Wydz. Roln. UJ); Archiwum UJ, oddział Collegium Medicum:teczka osobowa (Jadwiga Skwara); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej: B 362. Informacje ustne uzyskane od siostry – Anny Majcherczyk.
14. Materiały ikonograficzne – w teczce osobowej w Archiwum UJ – oddział Collegium Medicum, w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, oraz w posiadaniu siostry – Anny Majcherczyk.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

42. ZYGMUNT KÖHLER (KOEHLER)

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 23 IX 1887 majątek Zygmuntów [jak sam podał w jednym z życiorysów] lub Rybczewice [według dokumentów] (pow. Krasnystaw, gubernia lubelska), – 12 V 1929 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Roman Karol Köhler, handlarz, matka [prawdopodobnie macocha] – Wanda Julia Keler [w dokumentach takie nazwisko wpisano jako jej nazwisko panięskie, być może pomyłka], rodzeństwo [przyrodnie?]: Jerzy, Henryk Herman, Włodzimierz, Kazimierz.
3. Wykształcenie – nauki początkowe pobierał w domu, od 1898/1899 uczęszczał do rządowego Lubelskiego Gimnazjum Męskiego w Lublinie, w 1905 wydalony za udział w strajku szkolnym, od jesieni 1905 – w prywatnym polskim Gimnazjum Filologicznym generała P. Chrzanowskiego w Warszawie, 1907 – matura tamże. 1907/1908 – uczęszczał na wykłady i do pracowni Wydziału Przyrodniczego Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie, X 1908 – VII 1914 – studia na uniwersytecie w Genewie w zakresie chemii i fizyki.
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – XI 1911 – Bachelier ès Sciences physiques et chimiques, 6 VII 1914 – po zdaniu egzaminów i przedstawieniu pracy „O pochodzeniu kwasu m-nitrocynamonowego” dyplom doktora nauk fizycznych uniwersytetu w Genewie (Diplôme de Docteur ès Sciences physiques) [praca niepublikowana].
5. Przebieg pracy zawodowej – lato 1916 – VIII 1917 – prywatny asystent w Politechnice Warszawskiej u prof. J. Aronna, VIII 1917 – I 1918 – bez pracy, przebywał u rodziców w Chodczu koło Inowrocławia, I-III 1918 – prywatny, a następnie I IV 1918–30 IX 1919 – mianowany asystent w Katedrze Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu Warszawskiego u prof. J. Parnasa. Na własną prośbę zwolnił się i przeniósł do Krakowa. 1919–1929 – Uniwersytet Jagielloński: I X 1919–30 IX 1921 – asystent w Katedrze Chemii

Rolniczej na Wydziale Filozoficznym UJ, 1 X 1921–30 IX 1925 – starszy asystent w tej katedrze, 1 X 1925–12 V 1929 – adiunkt. Po powstaniu Wydziału Rolniczego UJ (1923) przeniesiony wraz z katedrą na ten Wydział.

6. Podróże naukowe – [brak danych].

7a. Zakres badań botanicznych – fizjologia (fizjologia przemiany materii – związki chemiczne i ich rola).

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Opublikował co najmniej 8 prac botanicznych, często pod zmienioną nieco formą swego nazwiska: „Koehler”. Brak opublikowanej pełnej bibliografii. Poniższy wykaz jest prawdopodobnie pełną bibliografią jego prac botanicznych. 1. 1926. O rozpuszczalności i o rozmieszczeniu związków fosforowych, zawartych w nasionach roślin. *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* 31(4): 9–10; 2. 1926. O związkach fosforowych roślin I. Rozpuszczalność i rozmieszczenie związków fosforowych, zawartych w nasionach roślin. *Sur les composés phosphorés des plantes. I. La solubilité et la répartition des composés phosphorés contenus dans les semences. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* 1926(8): 707–848; 3. 1927. O rozpuszczalności związków fosforowych zawartych w nasionach roślin. *Sur la solubilité des composés phosphorés contenus dans les semences. Roczniki Chemji (Warszawa)* 7: 692–706; 4. 1927. O wpływie, jaki wywierają zmielone ziarna zbóż na odczyn stykającej się z nimi cieczy. *De l'influence exercée par la farine de céréales sur la réaction du liquide dans lequel elle baigne. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* 1927(7): 951–963; 5. 1927. O wpływie, jaki wywierają zmielone ziarna zbóż na odczyn cieczy, stykającej się z nimi. *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* 32(7): 14–15; 6. 1929. O związkach fosforowych roślin. V. Rozpuszczalność związków fosforowych zarodków żyta. *Sur les composés phosphorés des plantes. V. La solubilité des composés phosphorés des embryons de seigle. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (I)* 1929(2–7): 237–254; 7. 1929. *Sur les composés phosphorés des plantes. V. La solubilité des composés phosphorés des embryons du seigle. Compt. Rend. Mens. Cl. Sci. Math. Nat. Acad. Polon. Sci. Lett.* 1929(7): 8; 8. 1929. O związkach fosforowych roślin. V. Rozpuszczalność związków fosforowych zarodków

żyta. *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* 34(7): 14.

Oprócz prac botanicznych ogłosił również 9 publikacji z chemii, większość z nich wspólnie z J. Aronmem.

7c. Główne osiągnięcia naukowe – Działal w ramach „szkoły Godlewskiego” kontynuowanej przez prof. Władysława Vorbrodta. Badania „szkoły” wniosły dużo nowego szczególnie do metodyki oznaczania różnych form, w jakich fosfor występuje w roślinach.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – oprócz normalnych obowiązków dydaktycznych asystenta i adiunkta UJ, wykładał chemię rolną (np. w drugim trymestrze roku akademickiego 1922/1923), prowadził również wykłady chemii ogólnej na kursach ogrodniczych organizowanych przez Towarzystwo Ogrodnicze w Krakowie.

9. Działalność w innych dziedzinach – [brak danych].

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – [brak danych].

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak danych].

12. Inne informacje – W tydzień po powrocie z Genewy wybuchła pierwsza wojna światowa. Działania wojenne zaskoczyły go u rodziców w Chodczu koło Włocławka, gdzie musiał przebywać aż do wiosny 1916. Od 22 IX 1924 mieszkał w mieszkaniu służbowym (poprzednio zajmowanym przez prof. Władysława Vorbrodta) w Collegium Agronomicum UJ przy ul. Mickiewicza [obecnie Collegium Godlewskiego AR w Krakowie]. Popelniał samobójstwo trując się w mieszkaniu cyjankiem potasu. Pochowany jest na krakowskim Cmentarzu Rakowickim (północna część kw. 25a, po prawej stronie grobu Tadeusza Gołogórskiego).

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwum Cmentarza Rakowickiego w Krakowie; Archiwum Państwowe w Krakowie; Księga zmarłych chrześcijan 1929 r., t. 4 poz. 83 [błędnie zapisane nazwisko: „Kochler”]; Archiwum Państwowe w Lublinie: zespół LGM – sygn. 1084–1092; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: S II 619 (Zygmunt Koehler); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ): B 361.

14. Materiały ikonograficzne – [brak].